

אוניברסיטת תל-אביב

תשפ"ג,
סמסטר א'
יום ב' 10-12

בית-הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל
תואר שני

אימהות ואי-אימהות

Motherhood and Non-Motherhood

ד"ר אורנה דונת

ornadonath.university@gmail.com

שעת קבלה: בתיאום מראש

תיאור הקורס

הקורס יעסוק בהנחה חברתית רווחת שלפיה ילודה ואימהות מצויות בבסיס הקיום "הנשי", ובהשלכותיה הן על נשים שהן אימהות, הן על נשים שאינן אימהות מרצון, והן על נשים שנבצר מהן להיות אימהות. במהלכו יוצגו גישות תיאורטיות שונות של חקר אימהות ואי-אימהות, כמו-גם הקשרים חברתיים שונים שבמסגרתם נשים מקבוצות חברתיות שונות פועלות, חושבות ומרגישות. בחינת השלכותיהם של הקשרים אלה על חייהן של נשים ודיון בנרמול וארגון רגשות בזירות של ילודה ואימהות יאפשרו להרחיב את ארגז הכלים של עובדות/ים סוציאליות בפרקטיקה.

דרישות הקורס:

- הגשת עבודה מסכמת שתהווה 100% מהציון הסופי בקורס.
(על-פי הנחיות האוניברסיטה – **תלמידות/ים רשאים להגיש עבודה במועד אחד בלבד**. חריגה מן המועד תיתכן רק באישור הוועדה לענייני תלמידים. הגשת עבודה באיחור וללא אישור הוועדה תגרור הורדת 5 נקודות מציון העבודה, על כל שבוע איחור נוסף יורדו 10 נקודות מציון העבודה)
- תנאי לקבלת ציון עובר בקורס הינו קבלת ציון עובר (60) בעבודה.
- את העבודה ניתן יהיה לכתוב עצמאית, בזוגות או בשלשות.

- את העבודה ניתן להגיש עד יום ראשון ה-22/1/23 [כולל].

נושאי הקורס ורשימת קריאה (ייתכנו שינויים)

(1) על ביולוגיה, יחסי-כוח והסדרים חברתיים: בין אי-אימהות לאימהות

אייל, חדוה. 2009. דפו פרוורה: על מדיניות השימוש בקרב נשות הקהילה האתיופית בישראל. פרויקט נשים וטכנולוגיות רפואיות, ארגון "אשה לאשה" מרכז פמיניסטי בחיפה.

<http://www.isha.org.il/upload/File/%D7%93%D7%A4%D7%95%20%D7%A2%D7%91%D7%A8%D7%99%D7%AA.pdf>

אמיר, דלילה. 2015. הפלות כסוגיה מושקת בישראל: על פרספקטיבה פמיניסטית ובין-לאומית ועל דילמות ממסדיות ואישיות. תל-אביב: הוצאת רסלינג.

אמיר, מירב. 2005. "המנגנון של השעון הביולוגי" – פרק 1, עמ' 49-65. הופעת השעון הביולוגי של מערכת הרבייה הנשית כמנגנון להסדרה חברתית. עבודת גמר לתואר מוסמך, אוניברסיטת תל-אביב.

בלומנטל, תהילה. 2018. "נשים דתיות אורתודוקסיות שבחרו להיות אימהות ללא בן-זוג". ביטחון סוציאלי, 103: 211-235.

ברקוביץ', ניצה. 1999. "אשת חיל מי ימצא? נשים ואזרחות בישראל". סוציולוגיה ישראלית, (ב1), עמ' 277-317.

דונת, אורנה. 2013. "ידע סמכותי הגמוני: על פטליזם ביולוגי ורטוריקה של בחירה"; ידע חלופי תיאורטי: פוליטיקה של פריון ותביעה לאימהות". בתוך בכייה לדורות; חרטה על אימהות, עבודה לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה", החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת תל-אביב.

דונת, אורנה. 2010. "פרו-נטליזם סדוק: נרטיבים של הולדה ואי-הולדה בישראל". סוציולוגיה ישראלית. כרך י"א 2. עמ' 417-439.

השש, יאלי. 2004. כמה ילדים זה שמחה: מדיניות ילודה בישראל 1962-1974. עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת חיפה.

טראובמן, תמרה. "כדי לשמור על טוהר הגזע שלנו, יהודים מנוונים חייבים להימנע מללדת ילדים". אתר "הארץ", 11.6.04.

<http://www.haaretz.co.il/misc/1.1558449>

יפת, קארין כרמית. 2019. " מזרחיות, מגדר ומשפט: על אזרחות אימהית ואימהות מזרחית בדיני ההפל(י)ה". עיוני משפט, מא: 772-689.

לייסנר, אומי. 2020. "כריית נשים". מפתח: כתב-עת לקסיקלי למחשבה פוליטית, 15: 78-51.

מוצפי-האלר, פנינה. 2012. "אסתי: פרשנות חתרנית למציאות מגבילה". עמ' 165-143 בתוך בקופסאות הבטון. נשים מזרחיות בפריפריה הישראלית. הוצאת מאגנס.

מלמד, שהם. 2004. "כעבור עשרות שנים מועטות נהיה כולנו בני עדות המזרח...: אימהות, פרוין והבנייתו של 'האיום הדמוגרפי' בחוק גיל הנישואין". תיאוריה וביקורת, 25, סתיו, עמ' 96-69.

עמית, הילה. 2012. פרק 5 – "רדיקליות חופשיות: הבחירה בחיים ללא רבייה בקרב לסביות פלסטיניות בישראל". עמ' 71-64 בתוך רדיקליות חופשיות: הבחירה בחיים ללא רבייה בקרב לסביות פלסטיניות בישראל. עבודת גמר לתואר "מוסמך אוניברסיטה" בהנחיית פרופ' חנה הרצוג, המחלקה ללימודי מגדר, אוניברסיטת תל-אביב.

קדוש, רותי. 2016. "לסביות ישראליות, זהות לאומית ואימהות". בתוך סקס אחר: מבחר מאמרים בלימודים להט"בים וקוויריים ישראליים. אייל גרוס, עמליה זיו, רז יוסף (עורכים). הוצאת רסלינג.

שטופלר, גילה. 2008. "מדיניותה הדמוגרפית של ישראל בתחום הילודה זכויות נשים ומיעוטים". משפט וממשל, יא, עמ' 516-473.

(2) פרדיגמת "האם הטובה"

מסארוה-סרור, אפנאן. 2018. "תפיסת האימהות האיסלאמית בקרב נשים פלסטיניות הלומדות במסגד". ביטחון סוציאלי, 103: 177-157.

דונת, אורנה. 2013. "ידע סמכותי הגמוני: מודל של אימהות תובענית". בתוך בכייה לדורות; חרטה על אימהות, עבודה לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה", החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת תל-אביב.

הידש, דפנה. 2011. "המדיקליזציה של האימהות: יחסים אתניים וחינוך אימהות מזרחיות לטיפול 'היגיני' בתינוק בתקופת המנדט". עמ' 139-106 בתוך מגדר בישראל, מרגלית שילה וגדעון כ"ץ (עורכים). קרית שדה-בוקר: מכון בן-גוריון לחקר ישראל והציונות, אוניברסיטת בן-גוריון.

הרצוג, אסתר. 2020. "אימהות במדינת הרווחה: השיח והמדיניות של פסילת האימהות של נשים מוחלשות". סוגיות חברתיות בישראל, 29(1): 39-7.

לביא, עינת. 2018. "עיצוב אידיאל אימהות טובה בקרב אימהות החיות בעוני בעת מדיניות חברתית משתנה". *ביטחון סוציאלי*, 103: 93-112.

סיני-גלזר, חגית. פלד, עינת. 2018. "תפיסות האימהות של עובדות סוציאליות כוללניות (עובדות משפחה) במחלקות לשירותים חברתיים". *ביטחון סוציאלי*, 103: 27-46.

רוזמרי, מירי. 2020. "רצח אָם". *מפתח: כתב-עת לקסיקלי למחשבה פוליטית*, 15: 117-134.

רוטלר, רוני. 2018. "אימהות ישראלית וטכנולוגיות פריון בראי זכויותיהן של נשים עם מוגבלויות". *ביטחון סוציאלי*, 103: 67-92.

רימלט, נויה. 2009. "אמא טובה, אמא רעה, אמא לא רלוונטית: הורות במשפט בין אידאל השוויון למציאות האימהית". *משפטים*, לט תש"ע, עמ' 573-632.

(3) אימהויות בין פמיניזמים

גוטנר אבנדרות, היידה. 2015. "הדרך לחברה שוויונית: עקרונות של פוליטיקה מטריארכאלית". עמ' 245-267 בתוך *דרך אָם*, אראלה שדמי (עורכת). הוצאת רסלינג.

דה-בובואר, סימון. 1949/2007. "האָם" – פרק חמישי, עמ' 336-397 בתוך *המין השני: כרך שני – המציאות היומיומית*. הוצאת בבל, תל-אביב.

פרידן, בטי. 2009 [1963]. "הבעיה שאין לה שם". עמ' 48-61 בתוך *למוד פמיניזם: מקראה. מאמרים ומסמכי יסוד בחשיבה פמיניסטית*, דלית באום ונוספות (עורכות). הוצאת הקיבוץ המאוחד, סדרת מגדרים.

ריץ, אדריאן. 1989/2002. "זעם ועדנה" – פרק ראשון, עמ' 49-69; "אלימות: לב האפלה האמהית" – פרק עשירי, עמ' 293-319; "אחרית דבר" – עמ' 320-325 בתוך *ילוד אישה*. הוצאת עם עובד, תל-אביב.

Collins, Patricia Hill. 1994. "Shifting the Center: Race, Class, and Feminist Theorizing about Motherhood". Pp. 45-65 in *Mothering: Ideology, Experience and Agency*, E.N. Glenn, G. Chang, and R. Forcey (Eds.). New York: Routledge.

Ruddick, Sara. 1980. "Maternal Thinking". *Feminist Studies*, Vol. 6, No. 2, Pp. 342-367.

קריאת עזר:

ברונר, ז'וזה. 1993. "קולה של אמא, או: דיאלקטיקות של תודעה עצמית". *זמנים*, חורף, עמ' 5-17.

דונת, אורנה. 2013. "היסטוריוגרפיה רגשית-אינטלקטואלית במחקר: אימהויות בין פמיניזמים". בתוך *בכיה לדורות; חרטה על אימהות*, עבודה לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה", החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת תל-אביב.

פלגי-הקר, ענת. 2009. "האם כסובייקט: על האם ועל האימהות בתיאוריה הפסיכואנליטית". עמ' 71-90 בתוך *אמהות. מבט מהפסיכואנליזה וממקום אחר*. אמיליה פרוני (עורכת). מכון ון ליר בירושלים, הוצאת הקיבוץ המאוחד.

פרידמן, אריאלה. 2007. "אימהות בראי התיאוריה". עמ' 189-242 בתוך *דרכים לחשיבה פמיניסטית: מבוא ללימודי מגדר*. ניצה ינאי, תמר אלאור, אורלי לובין, חנה נוה (עורכות). האוניברסיטה הפתוחה.

(4) חוקי רגש בזירות של ילודה ואימהויות

מבוא

דונת, אורנה. 2013. "חוקי רגש ורגשות פורעי חוק" + "התהוותה של נוכחות". בתוך *בכיה לדורות; חרטה על אימהות*, עבודה לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה", החוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת תל-אביב.

מקרי מבחן

אלאור, תמר. 2001. "תנאים של אהבה: עבודת האימהות מסביב למחנה". *תיאוריה וביקורת*, 19, סתיו, עמ' 79-114.

ישראל, יעל. 2009. "לא מהמרת על חיים של ילד. מה זאת אומרת 'יהיה בסדר'?". עמ' 143-156 בתוך *פשוט זה לא. 19 ישראלים מנסים לשרוד בג'ונגל המשפחתי של המאה ה-21*. בעז גאון ואפרת מיכאלי (עורכים). הוצאת עם עובד.

Scheper-Hughes, Nancy. 1990. "Mother Love and Child Death in Northeast Brazil". Pp. 542-565 in *Cultural Psychology*. J.W. Stigler, R.A. Sheader and G. Herdt (Eds.). Cambridge: Cambridge Press.

Shalhoub-Kevorkian, Nadera. 2003. "Liberating Voices: The Political Implications of Palestinian Mothers Narrating Their Loss". *Women's Studies International Forum*, 26(5): 391-407.

Tyler, Imogen. 2011. "Pregnant Beauty: Maternal Femininities under Neoliberalism". Pp. 21-36 in *New Femininities: Postfeminism, Neoliberalism and Subjectivity*. Rosalind Gill and Christina Scharff (Eds.). UK: Palgrave Macmillan.

לאור, טלי. "שמחת זקנתי", מוסף "סופשבוע", עיתון מעריב, 23.9.11.

ישי לוי, שרית. "תסמונת הקן המתמלא", אתר האינטרנט סלונה, 11.7.12.

<http://saloon.co.il/blog/%D7%AA%D7%A1%D7%9E%D7%95%D7%A0%D7%AA-%D7%94%D7%A7%D7%9F-%D7%94%D7%9E%D7%AA%D7%9E%D7%9C%D7%90/>

קריאת העשרה נוספת:

אל-חטיב מנסרה, נגי'אח מחמוד. 2009. "תפיסת האמהות בקרב אמהות פלסטיניות". עמ' 240-254 בתוך *אמהות. מבט מהפסיכואנליזה וממקום אחר*. אמיליה פרוני (עורכת). מכון ון ליר בירושלים, הוצאת הקיבוץ המאוחד.
<http://www.kotar.co.il/KotarApp/Viewer.aspx?nBookID=93395711#2.2520.5.fitwidth>

ארנרייך, ברברה והוכשילד. ארלי ראסל. 2006. "מבוא", עמ' 7-23, ו-"אהבה וזהב", עמ' 24-43 בתוך *האישה הגלובלית*. ברברה ארנרייך וארלי ראסל הוכשילד (עורכות). הוצאת בבל.

הגר, תמר. 2001. "אמא וילד, בתוך בועה". *פנים*, גיליון 17, 1.

<http://www.itu.org.il/Index.asp?ArticleID=1221&CategoryID=503&Page=2>

העליון, הילה. 2010. "המעבר לאמהות ביולוגית". פרק 5, עמ' 99-111 בתוך *מאומצות. חוויית האימוץ מפרספקטיבה של נשים מאומצות בישראל*. פרדס הוצאה לאור.

מירסקי, יוליה. 2009. "אמהות מרוסיה בישראל". עמ' 197-213 בתוך *אמהות. מבט מהפסיכואנליזה וממקום אחר*. אמיליה פרוני (עורכת). מכון ון ליר בירושלים, הוצאת הקיבוץ המאוחד.

<http://www.kotar.co.il/KotarApp/Viewer.aspx?nBookID=93395711#2.2520.5.fitwidth>

סייג-בן שמעון, דלית. 2006. פרק "ממצאים", עמ' 20-64 בתוך *חויית האמהות של נשים נפגעות נפש*. עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך, בית-הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת חיפה.

סמבול, שרית. ובנימין, אורלי. 2006. "אימהות ועוני בישראל: מקומה של אימהות בחייהן של עובדות עניות". *סוגיות חברתיות בישראל*, 1, עמ' 31-63.

קזין, ארנה. 2011. *אפס עד 12*. יומן השנה הראשונה. תל-אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד.